

(307. 3.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Door de Commissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 25 Juni 1903 n°. 36, is een grondig onderzoek gehouden naar den toestand van 's Lands verdedigingsmiddelen aan de zeezijde en naar den aard en omvang eener eventueel noodzakelijke herziening en aanvulling daarvan. De uitkomst van dit onderzoek is neergelegd in het Rapport der Commissie van 24 September 1904, dat ter kennisneming voor de leden der Staten-Generaal ter griffie is gedeponneerd.

Naar de meening van de ondergeteekenden heeft bedoeld onderzoek overtuigend in het licht gesteld, dat voorziening in den toestand der kustverdediging niet langer behoort te worden uitgesteld, zulks niet alleen voor zooveel betreft de inrichting en de bewapening der kustversterkingen met de middelen tot versperring en verlichting der nabij gelegen wateren, maar ook wat het drijvend materieel der Zeemacht, bestemd ter handhaving der onzijdigheid en verdediging der zee- en vaarwaters aangaat. De noodzakelijkheid dezer voorziening is grootendeels een gevolg van de omstandigheid, dat de aanvalsmiddelen, waarover eene vijandelijke vloot, welke tegen onze kusten of zee- en vaarwaters opereert, kan beschikken aanzienlijk in vermogen zijn toegenomen sedert den tijd, waarin onze kustversterkingen tot stand kwamen of laatstelijk verbeterd werden. Maar die noodzakelijkheid wordt tevens verscherpt door de algemeen veldwinnende overtuiging, dat het dringend noodig is de mogelijkheid onder de oogen te zien dat 's Lands maritieme grenzen te eenigertijd kunnen zijn blootgesteld aan eene onverhoedsche bedreiging of een coup de main, zeer kort na, of gelijktijdig met eene formeele oorlogsverklaring.

Het geval van een rechtstreeks tegen de Nederlandsche kust gerichten aanval, — al of niet gepaard met eene bedreiging onzer onafhankelijkheid aan de landzijde — voor het oogenblik ter zijde latende, is het van het hoogste gewicht, dat wij bij dreigende verwikkelingen of feitelijken oorlog tusschen andere mogendheden, in staat zijn onze onzijdigheid, ook aan de zeezijde, stipt te handhaven en daartoe aan ieder der strijdende partijen het in bezit nemen of gebruiken onzer havens, zee- en vaarwaters, met beslistheid te kunnen ontzeggen. Deze overwegingen moeten er toe leiden, aan het stelsel van kustverdediging den eisch te stellen, dat de kustversterkingen ten allen tijde in voldoende staat van tegenweer en in zoodanigen gevechtvaardigen toestand verkeerden, dat op elk oogenblik over een voldoende — zij het dan niet het volle — afwerend vermogen kan beschikt worden.

Dit voorop stellende, levert de tegenwoordige onvoldoende toestand onzer weermiddelen aan de zeezijde een gevaar op, dat niet langer, dan bepaald onvermijdelijk is, mag bestendig blijven. De ondergeteekenden achten het daarom noodig de aanvulling en verbetering onzer kustverdediging te doen plaats hebben binnen den kortsten tijd waarin zulks uit een technisch oogpunt mogelijk zal zijn. Deze uitkomst zal echter alleen dan te bereiken wezen, indien tevens de voorziening in de daartoe benodigde geldmiddelen wordt verzekerd.

Daar het hier in hoofdzaak betreft het maken of verbeteren van verdedigingsmiddelen, die geruimen tijd in bruikbaren

staat blijven, vermeenen de ondergeteekenden, dat dit op de meest doelmatige wijze zou kunnen geschieden door de instelling van een fonds, waardoor het mogelijk wordt de daaruit voortvloeiende lasten over een grooter aantal jaren te verdeelen.

Niet alleen echter wordt bespoediging der uitvoering door de instelling van een fonds als vorenbedoeld bereikt. Zij onttrekt tevens de vervulling van dit gewichtig landsbelang aan den invloed van wisselende omstandigheden en inzichten de hoofdbeginselen rakende; zij maakt het mogelijk het werkplan te regelen naar een vasten grondslag, eenheid te brengen in de uitvoering en bij leveringen voordeelen te bedingen, welke bij eene broksgewijze uitvoering niet zouden kunnen worden verkregen.

De ondergeteekenden stellen zich voor de aanvulling en verbetering der kustverdedigingsmiddelen te doen geschieden op den grondslag van de voorstellen der hiervoren genoemde Commissie, met dien verstande, dat afwijking van deze voorstellen zal noodig zijn ten opzichte van enkele onderdeelen, in verband met sedert het opmaken van het rapport in sommige opzichten gewijzigde omstandigheden.

Zoo zal, in verband met de in de laatste jaren meer op den voorgrond getreden verplichting om ten allen tijde in staat te zijn onze onzijdigheid aan de zeezijde stipt te handhaven, de volgorde, waarin de voorgestelde werken uitgevoerd zullen behooren te worden, naar de meening van de ondergeteekenden wijziging moeten ondergaan, door den bouw van het ontworpen fort nabij Vlissingen voorrang te geven boven het tot stand komen van het meerendeel der overige voorgestelde werken.

Verder zal, als de bouw van het door de Commissie voorgestelde fort beoosten de uitmonding van de haven van Dirksland aan de orde komt, te overwegen zijn, of — bij het bestaan van eene voldoende mate van zekerheid dat de ingetreden verlegging van het vaarwater in de Goeresche zee- en vaarwaters, zich in de naaste toekomst zal bestendigen — in stede van dit fort, het beoogde doel niet beter op andere wijze bereikt zal worden.

Wijders is het bij een nader ingesteld onderzoek gebleken, dat waarschijnlijk een opstelling van het zware geschut van het fort Kijkduin in gepantserde koepels te verkiezen zal zijn, boven die welke in het rapport der Commissie is aangegeven, waardoor, onder andere voordeelen meer bescherming tegen vijandelijk vuur en een aanzienlijk grooter schootsveld kan worden verkregen.

Eindelijk zal het bij het maken van de projecten voor de verschillende werken een punt van overweging dienen uit te maken, of het niet wenschelijk zal zijn voor sommige vuurmonden van de door de Commissie aangegeven bewapening der forten langere kanonnen te nemen van hetzelfde kaliber, waarmede grooter uitwerking wordt verkregen.

Zoo wenschen de ondergeteekenden het geschut, dat in staat moet zijn vijandelijke schepen onder vuur te nemen, op de afstanden, waarop deze met hunne artillerie daadwerkelijke schade aan onze kustversterkingen kunnen toebrengen, te doen bestaan uit kanonnen van 28 c.M. L/45; vergroting van dit kaliber of meerdere lengte dezer vuurmonden achten zij voor dit doel niet noodig.

Hoewel verder met de in de considerans van het wetsontwerp genoemde aanvulling en verbetering der kustversterkingen *uitsluitend* op de zee- en vaarwatersfronten der versterkingen wordt bedoeld, moeten echter op dit beginsel enkele uitzonderingen worden gemaakt.

Van de nieuw in het leven te roepen kustversterkingen zullen toch zoowel de zee- als de landfronten uit het Fonds moeten worden bekostigd, terwijl zulks wat de bestaande kustversterkingen betreft ook het geval zal moeten zijn met de verbetering van het fort Kijkduin, omdat de voorgenomen omwerking van dit Fort zóó ingrijpend is dat, ten einde tot goed geheel te komen, zoowel verbetering van het zee- als van het landfront noodig is.

Ook betreffende het drijvend materieel der Zeemacht zijn eenige afwijkingen noodig gebleken. Sedert de indiening van vorengenoemd rapport toch heeft het Marinematerieel eenige vermeerdering ondergaan door aanbouw van nieuwe schepen en vaartuigen, die ook door de Commissie verlangd werden; zoodat het materieel, dat thans vereischt zou worden om aan de voorstellen van de Commissie uitvoering te geven, niet meer overeenkomt met hetgeen door haar genoemd wordt.

Ook hebben de in de Memorie van Toelichting tot de Marinebegroting voor het jaar 1909 gegeven uitvoerige beschouwingen, waarnaar korthedshalve wordt verwezen, er toe geleid de destijds gestelde eischen eenigszins te wijzigen.

Voorts is bij het bewerken van een project voor de meermalen in de stukken genoemde pantserdekbooten de aandacht gevallen op de omstandigheid dat in de laatste jaren de bewapening van vele torpedobootjagers krachtiger is geworden zoodat het raadzaam voorkomt om aan de pantserdekbooten zwaarder geschut en betere bescherming te geven, aangezien deze vaartuigen instaat moeten zijn om tegenover jagers stand te houden. Een voorloopig onderzoek in die richting heeft aangetoond dat het noodzakelijk zal zijn op hoogere aanschaffingskosten te rekenen en deze op ongeveer f 565 000 per stuk te stellen.

Daardoor zullen deze vaartuigen van een pantsergordel voorzien en, behalve met 2 geweermitrailieurs, bewapend kunnen worden met 4 kanonnen van 10.5 c.M. L/50 in stede van 4 kanonnen van 7.5 c.M. L/40.

In verband met deze gewijzigde inrichting is de naam van „pantserdekboot”, welke in het rapport der Commissie voorkomt, vervangen door dien van „pantserboot”.

Voor de in hoogerbedoeld rapport gewenschte torpedobooten is het noodzakelijk gebleken tot een verbeterd type *Ophir* over te gaan, welk vaartuig bij een zelfde artillerie- en torpedo-bewapening door versterking en verhooging van het voorschip, hetgeen eenige meerdere waterverplaatsing ten gevolge zal hebben, zoomede door kleine wijziging in de verhouding der afmetingen, nog beter dan de bestaande aan de te stellen eischen zal kunnen voldoen; de kosten van een diergelijke boot worden geraamd op f 360 000.

Door die wijzigingen en doordat reeds een gedeelte van het door de Commissie noodzakelijk geachte materieel inmiddels ter beschikking is gekomen wordt de raming van het totaal der kosten van de totstandbrenging der aanvullingen en verbeteringen thans f 38 370 000.— waarvan f 25 080 000 voor de kustversterkingen en f 13 290 000 voor het marine-materieel.

Voor de toelichting van eerstgenoemd bedrag wordt verwezen naar het meergenoemde rapport van de Commissie inzake samenwerking van Land- en Zeemacht.

De raming van het tweede bedrag is als volgt:

8 zeegaande torpedobooten.	f 2 880 000
14 pantserbooten	7 910 000
2 onderzeebooten met daarbij behorende inrichtingen	1 500 000
Het vereischte aantal verspermijnen met twee daarvoor bestemde magazijnen	1 000 000
	f 13 290 000

Wat de financieele regeling aangaat is deze in hoofdzaak gelijk aan die, welke werd voorgesteld in zake de spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam, waartegen op zich zelf geene bezwaren zijn gerezen. Hetgeen op bladzijde 2 van de Memorie van Toelichting van bedoeld wetsontwerp ten voordeele van zoodanige regeling werd aangevoerd, geldt ook thans.

Ten einde de raadpleging van het Wetsontwerp tot instelling van een Fonds tot spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam te vergemakkelijken wordt dit Wetsontwerp met

Memorie van Toelichting (Gedrukte Stukken zitting 1906—07 n°. 96) als bijlage I hierbij gevoegd.

Met betrekking evenwel tot het bedrag, dat telken jare uit de gewone middelen moet beschikbaar worden gesteld tot dekking van de uitgaven van het Fonds, moeten andere overwegingen gelden dan bij het voorstel inzake de Stelling van Amsterdam. Bij dat werk was de bedoeling om met het zelfde bedrag, dat in de laatste jaren gemiddeld voor geleidelijke afwerking was besteed, tot spoedige afwerking te komen en was dus het bedrag, dat telken jare aan het fonds moest ten goede komen, aangewezen.

Ditmaal bestaat, aangezien het zaken betreft, voor het meerendeel waarvan in de laatste jaren geen gelden beschikbaar zijn gesteld, dusdanige aanwijzing niet.

Thans is mitsdien in de eerste plaats te beantwoorden de vraag over hoeveel jaren kan de werkelijke dekking van de uitgaven verdeeld worden, zonder dat er sprake kan zijn van het leggen van lasten op de toekomst, tegenover welke voor deze geen evenredige voordeelen staan.

Wat nu den gebruiksduur der zaken betreft, die uit het Fonds zullen worden betaald, valt hierbij te onderscheiden tusschen de vestingwerken en het marinematerieel. Bij de eerstgenoemden is van eigenlijke slijtage, indien zij behoorlijk worden onderhouden, geen sprake, en is de eenige vraag, gedurende hoe langen tijd te verwachten is, dat zij, niettegenstaande het voortschrijden der techniek inzake de aanvalsmiddelen, waardevolle verdedigingsmiddelen zullen blijven.

Afgezien van een volkomen omwenteling in de wijze van oorlogvoeren ten gevolge van in het geheel niet te voorziene uitvindingen, meenen de ondergeteekenden dat bedoelde termijn veilig op ten minste 25 jaar (gerekend van de instelling van het Fonds) kan worden gesteld.

Bij het marinematerieel is bovenal met de werkelijke slijtage, met het absoluut onbruikbaar worden van de zaken rekening te houden. Eene voorzichtige schatting doet de ondergeteekenden den gemiddelden levensduur van het uit het Fonds aan te schaffen materieel op bijna 17 jaar stellen.

Houdt men er nu rekening mede dat de werken te land met de daarbij behorende versperringen $\frac{2}{3}$ van het totaal bedrag vormen, dan gaat men voorzeker niet te ver, indien men den termijn, waarop de annuïteit wordt gebaseerd op 22 jaar stelt. Om afdoening in dat tijdsbestek te bereiken, zoude, aangenomen dat de f 38 370 000 gelijkmatig over 8 jaar zullen worden uitgegeven, eene annuïteit van ruim f 2 100 000 noodig zijn.

Intusschen valt er in deze nog met de omstandigheid rekening te houden, dat het marinematerieel, hetwelk uit het Fonds zal worden bekostigd, slechts een gedeelte is van het drijvend materieel dat voor de defensie van het Rijk tegen aanvallen of schendingen van de onzijdigheid van de zeezijde wordt noodig geacht. Tot dat materieel behooren ook de 4 pantserschepen, waarvan één in 1908 gereed kwam doch de overige reeds een leeftijd van een vijftiental jaren hebben, alsmede 18 torpedobooten type *Ophir*, van welke de oudste drie 9 jaar oud zijn, 10 torpedobooten klein model, en 3 riviervaartuigen. Al dit materieel zal moeten worden vervangen, door materieel van gelijke soort of althans van gelijke waarde voor de verdediging, vóórdat het Fonds, dat thans wordt voorgesteld, zal zijn afgewikkeld. Het zoude naar de meening van de ondergeteekenden ongezonde financieele politiek zijn om, gebruikmakende van de omstandigheid, dat in de eerste 4 jaren nog geen gelden ter vervanging van bedoeld materieel noodig worden geacht, die jaren, behalve met hetgeen voor aanbouw ten behoeve van de Zeemacht in Indië noodig is, alléén te belasten met de annuïteit ter zake van de verbetering en aanvulling der kustversterkingen en de aanvulling van het marinematerieel, doch de lasten van de tijdige vervanging van het bestaande geheel op de daarna volgende jaren te laten drukken. Eenmaal zich stellende op het standpunt, dat de basis vormt van een Fonds als het thans voorgestelde, t. w. dat het geoorloofd is de lasten van eene zaak gedeeltelijk op toekomstige begrotingen af te wentelen wanneer de toe-

Instelling Fonds ter verb. v. d. kustverdediging en wijz. Militiewet 1901 en de wet van 23 Mei 1899 (*Stbl.* n°. 128).

komst mede geniet van hetgeen thans wordt aangeschaft, behoort men ook het heden zijn aandeel te laten dragen in hetgeen in de toekomst zal zijn uit te geven om het materieel, hetwelk reeds aanwezig is, op peil te houden.

Doet men zulks niet dan zullen wel de lasten van de thans voorgestelde verbeteringen en aanvullingen in de eerste jaren betrekkelijk gemakkelijk te dragen zijn, doch wanneer het tijdstip intreedt waarop de vervanging — en dan van verschillende vaartuigen — zal moeten worden ter hand genomen, zullen dan of de lasten in zeer sterke mate stijgen, of men zal, door de vervanging uit te stellen, de hoeveelheid materieel weder doen dalen beneden die welke noodig is om zich behoorlijk te verdedigen, zoodat het doel van het Fonds feitelijk gemist wordt.

De ondergeteekenden achten daarom noodig het bedrag der annuïteit in de eerste jaren te verhoogen met hetgeen gemiddeld per jaar noodig kan worden geacht om de hoeveelheid marinematerieel die reeds aanwezig is voor de kustverdediging, afgezien van hetgeen tot *aanvulling* wordt bijgebouwd, steeds in bruikbaren staat aanwezig te houden, t. w. \pm f 1,7 miljoen. Door de reeds genoemde annuïteit van f 2 100 000 in de eerste vier jaren met dit bedrag te verhoogen, geraakt men in staat de annuïteit voor de daarop volgende jaren belangrijk lager dan f 2 100 000 n.l. op f 1 700 000 te stellen, waardoor bereikt wordt dat de kosten zoowel van de *aanvulling* van het materieel der kustverdediging te land en te water als die van de *tijdige* vervanging van het reeds bestaande drijvende materieel gelijkmatig op de verschillende toekomstige begrotingsjaren zullen drukken.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat indien wordt aangenomen, dat deze wet en evenzoo de eerste begrooting van het Fonds met 1911 in werking treedt, toch op de Marinebegrooting van dat jaar zullen moeten voorkomen de tweede termijnen voor den afbouw der Onderzeeboot III en der beide mijnenleggers tot een gezamenlijk bedrag van ruim f 600 000 welke bouw reeds in 1910 is aangevangen. De Onderzeeboot n°. III behoort dus *niet* tot de Onderzeebooten welke in art. 1 van dit wetsontwerp worden genoemd.

Bovendien zullen, zoolang nog niet kan worden beschikt over gelden van het bij deze wet in te stellen Fonds, op de Marinebegrooting van 1911 ook gelden moeten voorkomen voor verderen aanbouw of aanschaffing van materieel, ten einde geen storende vertraging te brengen in de voorziening van het voor de verdediging benodigde marinematerieel.

Mocht in den loop van het jaar 1910 het hier aangeboden wetsontwerp tot wet zijn verheven nadat die begrooting zal zijn ingediend, dan zal, krachtens het bepaalde in art. 7, de begrooting van het Vide hoofdstuk voor het jaar 1911 bij nota van wijziging moeten worden *ontlast* van alle gelden, die daarop voorkomen voor aanbouw van materieel, dat uit het fonds zal worden aangeschaft, en worden *belast* met de bijdrage, genoemd in art. 4 sub *a* van dit wetsontwerp.

Ten einde in dat geval de Marinebegrooting gedurende het jaar 1911 niet te belasten en met de hooger bedoelde termijnen à \pm f 600 000 en met de annuïteit à f 3 800 000 wordt deze laatste voor dat jaar verminderd tot f 3 200 000.

Overwogen is of ten einde te bereiken dat de kosten van de aanvulling en de geleidelijke vervanging van het materieel gelijkmatig over de verschillende toekomstige begrootingen zullen worden verdeeld het niet wenschelijk ware het jaarlijksch bedrag van f 1 700 000 na het 17de jaar terug te brengen tot f 1 100 000, waarvan het gevolg zoude zijn dat eerst na 25 jaar het fonds geheel zoude zijn afgewikkeld. Geschiedde zulks — en er zoude uit financieel oogpunt geen bezwaar tegen behoeven te bestaan, wijl hierboven de termijn, binnen welke de vestingwerken aan hun doel zullen blijven beantwoorden, op 25 jaar werd gesteld — dan zoude men na het 17de jaar, gemiddelden levensduur van het uit het Fonds te bouwen marinematerieel, eene vermindering van lasten krijgen, welke in staat zoude stellen over te gaan tot geleidelijke vervanging van dit materieel. Intusschen hebben de ondergeteekenden gemeend niet zoover te moeten gaan met de zorg dat

het benodigde voor materieel voor de kustverdediging steeds een gelijkmatig bedrag zal vorderen, omdat voor een betrekkelijk zoo verre toekomst toch niet met nauwkeurigheid kan worden vastgesteld wat noodig zal zijn.

Ter verduidelijking van de financieele regeling, gelijk de ondergeteekenden zich die voorstellen, wordt als bijlage II van deze Memorie overgelegd een staat betreffende de inkomsten en uitgaven van het in te stellen Fonds gegrond op de boven genoemde cijfers. Daarbij is als grondslag aangenomen dat de eerste begrooting van het fonds over het jaar 1911 zal loopen; vermits de voorbereidende werkzaamheden — zooals het maken van projecten met den aanleve van dien — voor de werken welke in de eerste plaats in uitvoering zullen komen, veel tijd vereischen, is het niet noodig reeds dadelijk over noemenswaardige bedragen te kunnen beschikken. Met bedoelde werkzaamheden rekent men in het laatst van het jaar 1910 gereed te zullen komen, zoodat het Fonds niet voor 1 Januari 1911 in werking behoeft te treden.

Het spreekt van zelf, dat de bijlage moet worden beschouwd als een voorbeeld van de wijze waarop men zich het verloop van deze zaak kan voorstellen, en niet als een bindend voorschrift, aangezien telkenmale bij de jaarlijksche begrooting van het Fonds zal worden vastgesteld welk bedrag in het begrotingsjaar kan worden verwerkt, terwijl omtrent de baten bedoeld in art. 4 sub *b* en *c* thans geene ramingen zijn te maken en dus de uit de schatkist te verstrekken voorschotten, en de daarvoor aan rente te vergoeden bedragen wel nimmer zullen overeenstemmen met de in den staat aangegeven sommen.

Tot toelichting van de artikelen strekke alsnog het navolgende:

Art. 1. Voor eene uiteenzetting van hetgeen noodig zal zijn ter verbetering van de in dit artikel genoemde vestingwerken met hunne bewapening en uitrusting, zoomede der versperingen wordt verwezen naar het rapport der Commissie inzake samenwerking van Land- en Zeemacht.

Ten aanzien van het materieel der Zeemacht wordt nog medegedeeld, dat onder de inrichtingen behoorende bij de onderzeebooten worden bedoeld twee depôtschepen welke voorzien moeten zijn van dynamo's, luchtperspompen en verdere toebehooren, noodig om de accumulatoren en de luchtreservoirs der onderzeebooten te kunnen laden, terwijl daar aan boord ook logies voor de bemanning moet zijn. Het ligt in de bedoeling bestaand materieel hiervoor in te richten.

Art. 2. Uitdrukkelijk wordt hier bepaald dat het beheer van het Fonds zal geschieden door den Minister van Marine.

Het is toch wenschelijk voorgekomen de bezetting en bediening der zeefronten van de in artikel 1 genoemde vestingwerken, alsmede het leggen der versperingen aan de Marine toe te vertrouwen, waardoor de samenwerking met de vloot en de behandeling der versperingen op de beste wijze verzekerd zullen zijn. In verband hiermede is eene regeling in voorbereiding, krachtens welke de bedoelde zeefronten en versperingen geleidelijk aan de Marine overgegeven en verder door deze beheerd, bezet en bediend zullen worden.

Art. 3 sub b. Evenals in het wetsontwerp tot instelling van een Fonds tot spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam werd ook hier een rentevoet van $3\frac{1}{4}$ ten honderd aangenomen.

Sub c 2de lid. De redactie is eenigszins anders dan in het wetsontwerp betreffende de spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam. De thans gekozen schijnt nauwkeuriger, omdat met de terugbetaling begonnen moet worden, niet wanneer de *begrotingsposten* in art. 3 sub *a* bedoeld, niet meer voorkomen of met de rente minder bedragen dan de ontvangsten van het Fonds, in eenig jaar, doch wanneer de werkelijke *uitgaven*, als bedoeld in art. 3, sub *a* niet meer voorkomen of met de rente minder bedragen dan de ontvangsten van het fonds.

Instelling Fonds ter verb. v. d. kustverdediging en wijz. Militiewet 1901 en de wet van 23 Mei 1899 (*Stbl.* n°. 128).

Art. 4 sub b. Verwezen wordt naar de toelichting van art. 3 sub *b* van het meergenoemde wetsontwerp inzake de Stelling van Amsterdam.

Art. 5. In art. 4 van het wetsontwerp betreffende de spoedige afwerking van de Stelling Amsterdam werd het bedrag der uitgaven voor de werken waarvoor het fonds bestemd is, beperkt door vaststelling van een maximum van het voorschot dat aan het Fonds kon worden gedaan. Met het oog op het groote bedrag, dat thans benodigd is, is het ditmaal juist geacht om rechtstreeks een maximumbedrag vast te stellen. Aangezien de ramingen voorkomende in het rapport van de Commissie inzake samenwerking van Land- en Zeemacht reeds van eenige jaren geleden dateeren, en het ook in verband met de op bladzijden 2 en 3 dezer memorie aangevoerde betreffende de eventueel noodige wijzigingen veilig voorkomt op tegenvallers te rekenen, wordt het raadzaam geacht het in de wet vast te leggen maximum bedrag van het Fonds te stellen op f 40 000 000.

Art. 6. In dit artikel wordt bepaald, dat van af het oogenblik, waarop de eerste begrooting van het Fonds bij de wet zal zijn vastgesteld, de bepalingen van de wet tot regeling van het beheer der gelden bestemd voor de voltooiing van het vestingstelsel niet meer van toepassing zullen zijn bij de uitvoering der in art. I bedoelde werken. Aangezien de in dat artikel genoemde verbeteringen en aanvullingen alleen betrekking hebben op de verdediging aan de zeezijde, blijft die Wet dus wel van toepassing op de landfronten der bestaande verdedigingswerken met uitzondering van dat van het fort Kijkdijin en zullen de gelden voor eventuele verbeteringen aan die landfronten dus op de gewone vestingbegrooting moeten worden aangevraagd.

Art. 8. De hier voorgestelde wijziging is noodig omdat volgens de thans geldende wet de zeemilitie „voor de dienst ter zee” bestemd is, waarmede blijkens de in de Tweede Kamer gevoerde gedachtenwisseling bij de behandeling van de „wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) betrekkelijk de Nationale Militie” bedoeld wordt dienst aan boord van schepen.

De voorgestelde opvoering van het maximum van het contingent der zeemilitie van 600 tot 1000 man dient om in verband met de in de voorafgaande zinsnede gewijzigde bestemming de bezetting der kustforten door marinepersoneel mogelijk te maken.

Art. 9. De overneming van een deel der kustversterkingen door de Marine heeft ten gevolge, dat eenige bevoegdheden die in de Wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) aan den Minister van Oorlog worden toegekend* ook aan den Minister van Marine moeten worden verleend.

Ten einde alle onzekerheid te ontgaan tot welken Minister de aanvraag tot schadeloosstelling, bedoeld in art. 17 dier Wet moet worden gericht, wordt bij deze wijziging voorgesteld te bepalen dat die aanvraag aan de Koningin moet worden ingediend.

Betreffende het wetsontwerp tot instelling van het Fonds tot verbetering van de kustverdediging werd door de Ministers van Marine en Oorlog het advies gevraagd van de eerste afdeling van den Raad van Defensie, hetwelk met twee daar bij behoorende nota's als bijlage III hierbij wordt gevoegd.

Het daarin genoemde advies van de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht dd. 23 Juli 1906 n°. 79 Geh. en het gezamenlijk schrijven van den Inspecteur-Generaal der Artillerie, den Chef van den Generalen Staf, den Inspecteur der Genie en den Chef van den Marinestaf dd. 26 Nov. 1908 worden mede daarbij overgelegd.

Aangezien dit laatste stuk echter gegevens bevat, die in

het belang der defensie geheim moeten blijven, kan het niet voor openbaarmaking in aanmerking komen. (1)

Het thans aangeboden concept met Memorie van Toelichting is niet alle opzichten gelijkloidend met het aan den Raad van Defensie om advies toegezondene.

Aangezien door verschillende omstandigheden vertraging in de indiening van het wetsontwerp is ontstaan, bleken in laatstbedoeld concept eenige wijzigingen noodig. O. m. moest de financieele regeling eenigszins veranderd worden tengevolge van den lateren datum waarop het Fonds in werking zal kunnen treden, terwijl door de sedert plaats gehad hebbende voorziening in den aanbouw van nieuw materieel ten laste van de Marinebegrotingen voor de jaren 1909 en 1910 in de opsomming van het voor de Marine ten laste van het Fonds aan te schaffen materieel verandering is gekomen, en ook uit anderen hoofde verschillende cijfers wijzigingen hebben ondergaan. Ook werd bij de omwerking van het concept rekening gehouden met enkele opmerkingen in hooger bedoeld advies van den Raad van Defensie gemaakt.

Eindelijk werden aan het wetsontwerp nog de artt. 8 en 9 toegevoegd, welke betrekking hebben op eene wijziging van de Militiewet 1901 (*Staatsblad* n°. 212) en van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) in verband met de bezetting van de zeefronten der kustversterkingen door de Marine.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling hiervoor afzonderlijke wetsontwerpen in te dienen, hetgeen echter bij nader inzien minder doelmatig werd geacht.

Betreffende het advies van den Raad van Defensie zij verder het navolgende opgemerkt.

Waar de Raad zijne teleurstelling uitspreekt over het voornemen van den eerstondergeteekende om het minimum van het aantal schepen voor de verdediging van Nederland te stellen op 4 in stede van op 6 zooals gewenscht door de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht, merkt hij op dat het niet is tegen te spreken dat met 6 schepen beter aan de eischen eener goede defensie kan worden voldaan dan met 4. Hij meent echter op de in de Memorie van Toelichting tot de Marinebegrooting voor het jaar 1909 aangegeven gronden zich met het mindere aantal te mogen tevreden stellen en kan derhalve met het oog op de hooge bedragen, die thans voor de verdediging des Rijks aan de zeezijde worden gevraagd, geen vrijheid vinden om het aantal pantserschepen voor de defensie in Nederland weder op 6 te brengen.

Ook acht hij het niet noodig een bedrag tot aanschaffing van pantserschepen op het Fonds te brengen, aangezien de strekking van het Fonds is aanbouw van het materieel, dat op dit oogenblik aan het voor de Zeemacht noodig geachte ontbreekt en de noodzakelijkheid van den aanbouw van pantserschepen voor de kustdefensie zich in de eerste jaren niet doet gevoelen.

Hoezeer eveneens erkend wordt dat de aanbouw van meerdere onderzeeboten een waardevolle versterking van het defensiematerieel zoude opleveren, ziet de eerstondergeteekende zich om dezelfde reden verplicht, zich ook ten deze tot het hoogst noodige te beperken en meent hij niet verder te moeten gaan dan tot de aanschaffing van in het geheel 5 onderzeeboten, waarvan één reserve; aangezien sedert het gereed maken van dit wetsontwerp op de Marinebegrotingen reeds fondsen voor de n°s. 2 en 3 werden toegestaan, zijn op het Fonds slechts de gelden opgebracht voor de n°s. 4 en 5.

In afwijking met 's Raads meening betreffende de noodzakelijkheid van den bouw van een fort op den Zuidelijken Scheldeoever kunnen de beide eerstondergeteekenden zich geheel aansluiten bij het advies neergelegd in de bijgevoegde nota

(1) In twintigvoud gedeponereerd ter griffie uitsluitend voor kennisgeving door de leden met verzoek om geheimhouding.

van de leden van den Raad van Defensie, den luitenant-generaal A. Kool en den kapitein-ter-zee W. C. J. Smr. Zij achten zich daarom niet verantwoord de aanzienlijke kosten voor een tweede fort aan den mond van de Westerschelde ten laste van het Fonds te brengen.

Thans meenen de beide eerstondergeteekenden te moeten overgaan tot eene meer uitvoerige uiteenzetting van het reeds op bladz. 6 vermelde betreffende de bezetting en de bediening van de zeefronten der kustversterkingen, inzonderheid waar hunne meening ten deze staat tegenover dat der meerderheid van den Raad, als neergelegd in 's Raads advies, dd. 8 Juli 1909.

Waar algemeen de dringende noodzakelijkheid wordt ingezien van een spoedige en afdoende verbetering van de kustverdediging, welke door de instelling van het Fonds binnen korten termijn zal kunnen worden verkregen, zullen van deze verbeteringen van het materieel niet de gewenschte vruchten worden geplukt, tenzij te gelijkertijd op de beste wijze wordt voorzien in het personeel dat de verdedigingswerken zal hebben te bezetten en te bedienen.

Om van de strijdkrachten te land en te water, die een eventuele vijand hebben te keeren of schending der neutraliteit aan de zeezijde moeten beletten, het meeste nut te trekken, is het noodig dat de leiding in ééne hand zij, niet alleen de bevelvoering in oorlogstijd, doch tevens die in vreedstijd, waardoor de maatregelen, die in oorlogstijd ten uitvoer moeten komen, worden voorbereid door dengene die voor de richtige uitvoering aansprakelijk is. Een dergelijke noodzakelijke samenwerking is het best verzekerd door éénhoofdige leiding.

Dit op den voorgrond gesteld zijnde, moet worden nagegaan welk der militaire departementen het meest in aanmerking komt om zich de zorg voor de kustverdediging te zien toebedeeld.

Naar de meening van de beide eerst-ondergeteekenden is het ten zeerste gewenscht dat de kustverdediging, voor zoover deze bestemd is om het tegen vijandelijke schepen op te nemen, in haar geheel wordt opgedragen aan de Marine, welk beginsel ook werd neergelegd in het hierbij aangeboden wetsontwerp.

In het advies van den Raad van Defensie wordt betoogd, dat de kustbatterijen moeten samenwerken met het *leger* omdat zij een deel vormen van de verdediging te *land* waarvan de voorbereiding en leiding in ééne hand — die van den Generalen-Staf — moeten blijven, waarom de meerderheid van den Raad een overgang van de kustverdediging naar de Marine ongewenscht acht.

Hiertegen zij aangevoerd dat de leiding der verdediging zal zijn in handen van den Opperbevelhebber, wien als adviseurs ter zijde staan de Chefs van den Generalen- en den Marinestaf, doch voorts dat de kustversterkingen voornamelijk zullen hebben op te treden tegen eene vijandelijke scheepsmacht en dus in de eerste plaats zullen moeten samenwerken met de Marine. Bij bezetting van de zeefronten dier werken, door marinepersoneel blijft eene doeltreffende samenwerking met het *leger* evenzeer in allen deele mogelijk als samenwerking met de *vloot* in het geval dat de geheele kustverdediging in handen van de Landmacht blijft. De bezetting door marinepersoneel levert echter eenige belangrijke voordeelen op, die hieronder nader zullen worden uiteengezet.

Een eerste eisch waaraan moet worden voldaan en waarop ook door den Raad van Defensie bijzonder nadruk wordt gelegd is, dat de bezetting zij *voortdurend* en met *goed geoeffend personeel*, zoodat ten allen tijde de kustversterkingen in zoodanig behoorlijken staat van tegenweer zijn dat onverwacht optreden van eene vreemde mogendheid, beoogende eene schending der neutraliteit, dadelijk kan worden belet.

De Raad van Defensie is van oordeel dat de Landmacht thans reeds beschikt over het personeel noodig voor de volledige bezetting der kustversterkingen terwijl hij hier bijvoegt dat de Marine voor dergelijke bezetting aanzienlijke uitbreiding zoude behoeven, en het marinepersoneel voor het hier beoogde doel benodigd kostbaarder is, dan dat van de Landmacht,

waarom de overgang van de bediening der zeefronten ten sterkste wordt ontraden. De Raad acht de kustverdediging ten volle verzekerd indien de versterkingen in zoodanigen staat van tegenweer worden gebracht dat zij op ieder oogenblik gereed zijn tot het afweren van een onverwachten aanval, en meent dat als volstreckte voorwaarde voor die gereedheid moet worden gesteld dat op de kustversterkingen ten allen tijde een voldoende hoeveelheid deugdelijk geoeffende bezettingstroepen aanwezig zijn, doch voegt hier onmiddellijk aan toe, dat aan deze voorwaarde tot op den huidigen oogenblik niet werd voldaan, maar dat hiervoor bij de Landmacht wel degelijk kan worden zorg gedragen.

Beide eerstondergeteekenden, den zelfden eisch stellende aan de kustversterkingen en hare bezettingen als de Raad, kunnen zich echter niet vereenigen met de laatste beschouwing en achten het personeel van de Landmacht, voornamelijk met het oog op het geringe aantal vrijwilligers en op de weinig gunstige gelegenheid tot het houden van schietoefeningen met scherp, niet het meest geschikt om de verdediging van de verbeterde kustfronten tot haar volle recht te doen komen.

Eerst het oog vestigende op de officieren bestemd voor vuurleider en fort-commandant moge het volgende worden opgemerkt:

Met welk een ijver en toewijding de officieren van de Artillerie der Landmacht, die in de genoemde betrekkingen worden geplaatst, ook trachten zich in den kortst mogelijken tijd op de hoogte te stellen van de eigenaardigheden van den vijand, dien zij te bestrijden zullen hebben, behoeft het toch geen betoog, dat zij door gemis aan ervaring niet den blik kunnen hebben tot juiste beoordeeling der manoeuvres van de voor het kustfront verschijnende schepen. Al kan een vijand gedurende het forceeren van een nauw vaarwater geen eigenlijk gezegde manoeuvres in eskader- of divisieverband uitvoeren, voor eene doeltreffende bestrijding is het toch zeker noodig dat de vuurleider een helder inzicht heeft in de handelingen der opstroomende oorlogsbodems, gepaard aan eene grondige terreinkennis-i.c. die der tot de kustversterkingen voerende vaarwaters, — van den invloed, dien wind, zee en getij kunnen doen gelden, kortom van alle zaken waarmede de zeeofficier uit den aard zijner betrekking vertrouwd is, terwijl die kennis voor een officier der artillerie zeker niet zoo gemakkelijk is te verkrijgen en te behouden, waar onvermijdelijke mutatiën meer-malen officieren der Vestingartillerie en van het korps Torpedisten roepen naar andere deelen van het wapen der Artillerie en omgekeerd.

Ook de kennis van de samenstelling der moderne oorlogsschepen is van belang te achten voor den vuurleider, en al is deze kennis bij te brengen door bestudeering van al wat op dit gebied is te verkrijgen, zonder twijfel zal ook hier de praktijk van veel invloed zijn en het geoeffend oog van den zeeofficier hem ook in dit opzicht de meerdere doen wezen.

Dat ook de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht gevoelde dat voorlichting op nautisch gebied voor den artillerie-officier noodig is blijkt wel hieruit, dat eenstemmig de detachering van een zeeofficier op de kustverdedigingswerken als adviseur werd wenschelijk geacht.

Wat betreft het verdere personeel het navolgende:

Bij de samenstelling van de bezetting en de bediening van de kustfronten dient in de eerste plaats de aandacht gevestigd te worden op de bedieningsmanschappen die de stukken richten en afvuren, welke verrichtingen bij de Marine worden opgedragen aan *kanonniers*. Hierbij dient wel in aanmerking genomen te worden, dat men onder dien naam bij de Marine en bij de Landmacht iets geheel anders verstaat. Terwijl bij de laatste elke man, ook de milicien die bij de vesting-artillerie dient, kanonnier wordt genoemd, dragen bij de Marine alleen die manschappen den naam en het distinctief van kanonnier, die na eene voorafgaande eenjarige opleiding op het artillerie-instructieschip bijk hebben gegeven te voldoen aan zekere eischen van trefzekerheid en vuursnelheid met het geschut, waarvoor hen het brevet van kanonnier wordt uit-

gereikt. Zij blijven de verkregen bekwaamheid voortdurend onderhouden en verliezen het brevet weder, wanneer zij bij de schietoefeningen met scherp niet meer aan die eischen voldoen, of indien zij, door welke reden ook, gedurende drie achtereenvolgende jaren geen schietoefeningen met scherp hebben gedaan.

Ter voorkoming van misverstand zullen deze bedieningsmanschappen in deze Memorie worden aangeduid als „richters”.

De richters bij de Landmacht worden betrokken uit de onder-officieren, die voorzeker eene behoorlijke opleiding hebben ontvangen en de behandeling van het geschut grondig kennen, doch de trefzekerheid dezer richters met het zware geschut kan uit den aard der zaak niet groot zijn, daar schietoefeningen met dat geschut met de oorlogslading op bewegende doelen op grooten afstand weinig kunnen plaats hebben. De ligging toch van verscheidene kustversterkingen aan druk bevaren vaarwaters is oorzaak, dat op sommige forten in het geheel geen gelegenheid bestaat voor het houden van schietoefeningen, terwijl op de andere toch altijd veel hinder wordt ondervonden van de scheepvaart.

Worden de kanonnen bediend door richters van de Marine, die reeds geoefend zijn, dan zullen enkele schietoefeningen voldoende wezen om hunne bekwaamheid te onderhouden en desnoods kunnen zij die oefeningen aan boord doorloopen.

Door de geleidelijke verbetering van het geschut en de toepassing van snelvuurgeschut op de kustversterkingen komt de artillerie van deze steeds meer overeen met die aan boord en zoude men als het ware een kustfort kunnen beschouwen als een oorlogsschip op den wal. Deze overeenkomst maakt dat zoowel de zeeofficier-vuurleider als de matroos-richter zich spoedig geheel op de kustforten zal thuis gevoelen en de bediening van het geschut bij hen in goede handen zal wezen.

Zonder nu verder nog stil te staan bij de behandeling van afstandmeters en zoeklichten, het in tijd van oorlog onderkennen van bevriende en vijandelijke schepen, alle zaken die voor marinepersoneel a. h. w. tot hun gewone werkzaamheden behooren, meenen de beide eerst ondergeteekenden hier voldoende te hebben aangetoond waarom naar hunne meening aan eene bezetting der kustfronten door marinepersoneel de voorkeur moet worden gegeven.

Waar deze conclusie niet in overeenstemming is met die van de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zee-macht dd. 23 Juli 1906 n°. 79 in welke Commissie de eerst-ondergeteekende destijds zitting had, wenscht hij in het kort mede te deelen wat tot zijn gewijzigd oordeel ten deze aanleiding gaf.

Bij gezamenlijk schrijven van 13/20 October 1905 Littr. R 63 S/B n°. 988, werd door de toenmalige Ministers van Oorlog en Marine aan de genoemde commissie de opdracht verstrekt om „te onderzoeken of en in hoeverre het in 's Lands belang is te achten, de kustverdediging, in haar geheel, dan wel gedeeltelijk, ook voor zooveel de bezetting der werken betreft, zoomede de torpedo-versperringen, te brengen onder het Departement van Marine, en op welke wijze de eventueele overname, lettende op de bestaande en de toekomstige organisatie van beide takken der krijgsmacht op de meest doelmatige wijze zoude zijn door te voeren.”

Bij schrijven van 1 Mei 1906 n°. 74 deed de Commissie van den uitslag van haar onderzoek mededeeling, daarbij opmerkende dat de omstandigheid, dat zij omtrent de toekomstige organisatie van beide takken der krijgsmacht in het onzekere verkeerde, haar aanleiding had gegeven, het vraagstuk in de eerste plaats principieel te onderzoeken, terwijl zij zich voorbehield om, wanneer zij ten aanzien van de toekomstige organisatie door de betrokken Ministers zoude zijn ingelicht de wijzigingen die haar advies dien ten gevolge zoude ondergaan nader kenbaar te maken.

Na vermelding van haar conclusien bericht de Commissie aan het slot van haar schrijven de gronden, waarop die steunen nader te zullen mededeelen.

Dit geschiedde in het meergemelde schrijven dd. 23 Juli 1906

n°. 79, dat in bijlage III van deze Memorie aan het advies van den Raad van Defensie is toegevoegd.

Sedert het indienen van het hierbedoelde advies van de Commissie inzake samenwerking van Land- en Zee-macht van 23 Juli 1906 zijn de toestanden in vele opzichten gewijzigd.

In de Commissie werd uitgegaan van het alleszins juiste standpunt, dat men een sinds jaren bestaanden toestand, zij het dan ook dat men dien niet in alle opzichten bevredigend acht, alleen dan mag veranderen, wanneer men de zekerheid heeft dat die verandering werkelijk verbetering zal medebrengen.

Die zekerheid kon *toen* niet gegeven worden.

Vooreerst was het zeer de vraag of in verband met de destijds hangende plannen tot geleidelijke opheffing van het korps mariniers, met de toenmaals bestaande onzekerheid omtrent het slagen van de nieuwe opleiding der adelborsten en met het toentertijd bestaande tekort aan en groot verloop van het minder personeel der zee-macht, wel op eene voldoende aanvulling van het personeel officieren en minderen gerekend zoude kunnen worden, om eene voldoende bezetting van de zeefronten der kustversterkingen door de Marine te kunnen waarborgen.

Nog bij het optreden van den eerst-ondergeteekende als Minister van Marine was hij niet zeker dat de bezetting van de zeefronten der kustversterkingen door Marinepersoneel mogelijk zoude zijn. Eerst na een uitvoerig onderzoek, waarvan het resultaat in een volgend gedeelte dezer Memorie wordt medegedeeld, is hij tot de overtuiging gekomen, dat de voorgestelde maatregel mogelijk is, zij het dan ook langs geleidelijken weg. In de personeeltoestanden is n.l. sedert het jaar 1906 eene groote verandering ten goede gekomen. De toeloop naar het Koninklijk Instituut voor de Marine is belangrijk toegenomen; het voortbestaan van het korps mariniers is verzekerd; het verloop van het mindere marinepersoneel is niet alleen tot staan gekomen, doch de sterkte is toenemende en over het algemeen zijn gunstiger personeelverhoudingen in uitzicht.

Verder is krachtens de sedert tot stand gekomen wijziging der militiewet de opkomst van de zeemilitie in twee ploegen ingevoerd, welke zeer goed voldoet en ten gevolge waarvan ook een grooter aantal manschappen steeds voor den dienst beschikbaar is.

Ook is de opleiding van het marinepersoneel in artilleristische richting juist in de laatste jaren veel verbeterd. De eischen die aan de geoefendheid der richters bij de Marine worden gesteld zijn belangrijk verhoogd; de voor de schietoefeningen beschikbaar gestelde hoeveelheid munitie is vermeerderd; de onderlinge wedijver tusschen de kannoniers individueel en tusschen de schepen wordt op allerlei wijze aangemoedigd, de aan de brevetten voor kanonnier verbonden toelagen zijn verhoogd, de voor het verkrijgen en behouden dier brevetten gestelde voorwaarden verscherpt. Alle oefeningen zijn er op ingericht om een maximum aantal treffers te verkrijgen in den kortst mogelijken tijd, en de resultaten die in de laatste jaren met de schietoefeningen bij de Marine worden verkregen en die nog steeds beter worden, leveren het bewijs dat de genoemde maatregelen goede vruchten dragen.

In verband met hetgeen hierboven reeds werd gezegd omtrent de inrichting en behandeling van het moderne kustgeschut en de weinige gelegenheid voor het houden van schietoefeningen daarmede, lijdt het geen twijfel, dat van eene overneming van de bezetting der kustbatterijen door de Marine verbetering is te verwachten.

In het advies van de Commissie en ook in dat van den Raad van Defensie wordt gewezen op den toestand bij meerdere vreemde mogendheden, waar de kustverdediging niet of slechts gedeeltelijk in handen der Marine is, en daaraan een argument ontleend om in Nederland den bestaanden toestand te bestendigen. Daargelaten, dat voor sommige landen, als Engeland, overneming van de kustverdediging door de Marine onmogelijk zoude zijn wegens gebrek aan personeel, en in Duitschland juist de belangrijkste kustforten in handen zijn van de Marine, moet men toch in aanmerking nemen, dat vergelijking met vreemde

Instelling Fonds ter verb. v. d. kustverdediging en wjz. Militiewet 1901 en de wet van 23 Mei 1899 (*Stbl.* n°. 128).

mogendheden niet wel mogelijk is, omdat de toestanden daar geheel met die hier te lande verschillen. In de meeste landen vormt toch de kustartillerie een geheel afzonderlijk korps met een veel langeren diensttijd dan dien van de vestingartillerie ten onzent.

Ten aanzien van de gevolgen, welke uit den overgang van de zeefronten der kustversterkingen en van de versperringen van het Departement van Oorlog naar dat van Marine ten opzichte van het personeel voort zullen vloeien, wordt nog het volgende medegedeeld:

Op den voorgrond dient te worden gesteld dat deze overgang slechts zeer geleidelijk plaats mag vinden omdat vóór alles zekerheid moet blijven bestaan, dat er, zelfs tijdelijk, niet de minste vermindering in weerkracht uit voort zal vloeien.

Ten aanzien van het personeel van de Artillerie der Landmacht, hetwelk thans organiek bestemd is voor de bezetting van de in art. 1 bedoelde vestingwerken en voor den dienst der versperringen, en voor hetwelk als gevolg van de overgave van de zeefronten dier vestingwerken en van de versperringen aan het Departement van Marine, binnen de thans bestaande organisatie der Landmacht geen bestemming is, wordt, telkens wanneer de overgave van de bedoelde vestingwerken en versperringen daartoe aanleiding geeft, door het Departement van Oorlog in overleg met dat van Marine eene regeling ontworpen.

Intusschen zal er voor worden zorggedragen dat, door den overgang van meergenoemde vestingwerken en versperringen naar het Departement van Marine, nòch het zooveen bedoelde personeel, nòch het overig personeel van het wapen der Artillerie der Landmacht benadeeld wordt in positie en vooruitzichten nòch op het oogenblik van overgave, nòch in de naaste toekomst.

Wat de *bevelvoering* over de kustforten betreft, welke, behalve een door Marine te bezetten zeefront, ook nog een door personeel van de Landmacht te bezetten landfront hebben, zij opgemerkt, dat die aan een officier van dat korps zal worden opgedragen hetwelk het sterkst in aantal op het fort vertegenwoordigd is.

Hoewel het niet wel doenlijk is om een scherpe grens aan te geven betreffende hetgeen wèl en hetgeen nièt door marinepersoneel zou moeten worden bezet, zoo doet dit toch weinig ter zake af, daar het overnemen van eenige stukken licht geschut meer of minder geen invloed van betekenis zal uitoefenen op hetgeen, met het oog op de getalsterkte van het personeel, van de overname der zeefronten door de Marine het gevolg zal zijn. Om reeds thans een overzicht te kunnen geven van het personeel dat bij den nieuwen toestand noodig zal wezen, is aangenomen, dat in versterkingen die uitsluitend als kustfort zijn te beschouwen, en die dus geen afzonderlijk bezet landfront hebben, al het geschut, dus ook dat, hetwelk voor nabij- of grachtverdediging is bestemd, door marinepersoneel zal worden bediend. In versterkingen waar, naast de marinebezetting voor het zeefront, personeel der Landmacht voor het landfront noodig is, werd voor dit lichte geschut alleen dan marinepersoneel uitgetrokken, indien door plaatselijke gesteldheid het bezetten van het kustfront en de daarbij behoorende nabij- of grachtverdediging door twee verschillende wapens tot bezwaren aanleiding zou kunnen geven.

Het personeel voor de kustverdediging zal, wil deze werkelijk in goede handen zijn, zoo stabiel mogelijk moeten wezen en derhalve zoo min mogelijk onderhevig aan veelvuldige mutatiën. De kern van dit personeel zal dus moeten bestaan uit officieren, onderofficieren en minderen van de Marine of van het Korps Mariniers, die voor een bepaalden tijd (bijv. 2 jaar) bij de kustartillerie gedetacheerd worden. Het personeel der kustartillerie zal aldus een afzonderlijke afdeling der Marine vormen.

Betreffende de samenstelling dezer afdeling zij opgemerkt dat zij zóó sterk zal moeten wezen dat:

1°. reeds in vredestand het personeel bestemd voor belang-

rijke posten als richters, reserverichters, afstandmeting, munitie-aanvoer enz. aanwezig is.

2°. ingeval van onverhoedschen aanval of van dreigend oorlogsgevaar, vóór dat de mobilisatie is uitgevoerd, de voornaamste stukken reeds dadelijk bediend kunnen worden.

Bij mobilisatie wordt deze afdeling met miliciens op volle oorlogssterkte gebracht.

Bijlage IV geeft een overzicht van het personeel der Landmacht, dat *in de bestaande verdedigingswerken zooals ze thans zijn bewapend en ingericht* voor het bezetten der kustfronten in tijd van oorlog noodig is.

Bijlage V geeft een zelfde overzicht voor het geval dat onder gelijke omstandigheden voor die bezetting marinepersoneel werd aangewezen, terwijl in

Bijlage VI wordt aangegeven hoe onder diezelfde omstandigheden de bezetting door de Marine in vredestand zou kunnen geschieden.

Wel is waar wijkt de bestaande toestand aanmerkelijk af van die welke zal ontstaan nadat de voorgestelde verbeteringen tot uitvoering zullen zijn gekomen, maar het is niet doenlijk gebleken om reeds nu. d. w. z. vóór dat de projecten der nieuwe forten geheel gereed zijn voor elk der werken, zooals ze dan zullen zijn geworden, meer dan een zeer oppervlakkige raming van het voor de bezetting benodigde personeel te maken. Daar nu zonder voldoende gegevens aan zulk eene raming alle waarde moet worden ontzegd werd er de voorkeur aan gegeven om voorloopig den bestaanden toestand als punt van uitgang aan te nemen. Aangezien verder naast de uitbreiding van enkele positiën, ook inkrimping van andere wordt voorgesteld, mag op grond van een ingesteld onderzoek verwacht worden, dat het in bijlage V uitgetrokken personeel ook in de toekomst voldoende zal wezen.

Ter toelichting op deze bijlagen moge nog het volgende dienen:

De formatie der vestingartillerie, waartoe nagenoeg geen ongegradueerde vrijwilligers behooren, welke wat ervaring ook in de kunst van raakschieten betreft gelijk gesteld kunnen worden met mindere schepelingen van de Marine, die het brevet van kanonnier bezitten, is oorzaak dat verschillende posten in de batterij door onderofficieren zijn bezet, waarvoor bij de Marine kanonniers kunnen worden aangewezen. Zoo is bij de meeste stukken van groot kaliber een sergeant stukscommandant en is in de pantserforten bovendien nog een korporaal belast met den elevatietoestel. Als gevolg hiervan is het aantal onderofficieren bij de bezetting door de Landmacht belangrijk grooter dan zulks voor eene bezetting door de Marine noodig wordt geacht.

In de beide laatste bijlagen is verder de rang van sergeant-majoor weggelaten omdat de verdeeling der verschillende onderofficiërs-rangen nader geregeld zal moeten worden in verband met de bestaande of gewenschte bevorderingskansen bij de Marine.

Nog zij hierbij aangeteekend dat voor een gedeelte der in kolommen 8 en 9 van de bijlagen V en VI genoemde sergeant- en korporaal-onderofficieren, en wel voor hen, die meer speciaal met het houden van toezicht zijn belast, evenals zulks aan boord plaats heeft, onderofficieren van het korps Mariniers en verder bootslieden of kwartiermeesters kunnen worden genomen. Zooals uit bijlage Q der Marinebegroting voor het dienstjaar 1910 blijkt, zijn, voor zoover zulks het korps Mariniers betreft, deze onderofficieren thans reeds beschikbaar. Naar schatting bedraagt dit aantal 30 sergeants en 36 korporaa's. Voor richters en baksers komen zoowel matrozen als mariniers in aanmerking welke een brevet als kanonnier bezitten.

Voor het opmaken van bijlage VI (bezetting in tijd van vrede) is, zooals hierboven aangegeven, verondersteld dat de vaste kern noodig om in oorlogstijd de meest belangrijke posten in de batterij te bezetten altijd aanwezig moet zijn en dat deze in vredestand gehuisvest is in of nabij die verster-

kingen, waarvan men het geschut of een deel daarvan ten allen tijde slagvaardig wil hebben.

Omtrent het marinepersoneel, dat in bijlage V is aangegeven als in oorlogstijd benodigd voor de bezetting der zeefronten van de kustversterkingen in haren tegenwoordigen toestand, kan het volgende worden medegedeeld.

De tegenwoordige formatie der hoofdofficiersrangen behoeft voor de overname van de kustversterkingen niet te worden uitgebreid.

Met de Luitenants-ter-zee is het eenigszins anders gesteld. Het thans aanwezige aantal subalterne officieren is juist voldoende voor de vloot bij de tegenwoordige samenstelling, zoodat voor de overneming der kustverdediging op dit oogenblik (begin 1910) geen officieren beschikbaar zouden zijn.

Doordat het aantal adelborsten der 1ste klasse, dat in den loop van het jaar 1910 voor bevordering tot Luitenant-ter-zee der 2e klasse in aanmerking komt, een 12-tal grooter is dan het gemiddelde verloop van de officieren van dien rang, komt dan reeds verbetering in den toestand.

In verband met het in opleiding zijnd aantal adelborsten mag verwacht worden dat in het jaar 1915 het geheele tekort der bestaande formatie is aangevuld. Op dat tijdstip zal reeds over een genoegzaam aantal officieren voor de bezetting van alle kustfronten kunnen beschikt worden.

Er mag echter niet uit het oog worden verloren, dat ook de samenstelling der vloot wijziging zal ondergaan en meer officieren zal gaan vragen.

Het verdient daarom aanbeveling om, ook al kan nu omtrent het in de toekomst benodigde aantal nog geen algeheele zekerheid worden verkregen, toch rekening te houden met de uitbreiding, die het marinematerieel bij het tot stand van het fonds zal ondergaan. Om deze reden zal vermoedelijk t. z. t. eene geleidelijke uitbreiding der formatie van de Luitenants ter zee met een twintigtal nodig wezen, waarvan een tiental 1ste klasse en een gelijk aantal 2e klasse.

Bij de berekeningen die tot vaststelling van dit aantal geleid hebben is in aanmerking genomen, dat voor de bezetting der kustversterkingen mede over een zevental kapiteins der mariniers kan worden beschikt, en zulks te eerder omdat deze officieren in de toekomst geheel uit het korps zeeofficieren zullen voortkomen.

In het personeel van den geneeskundigen dienst kan op die versterkingen, waar naast de marinebezetting ook landmacht-personeel is ingedeeld, worden voorzien door geneeskundig personeel van de Landmacht; voor de versterkingen, die uitsluitend door marinepersoneel bezet zijn, behoort de geneeskundige dienst te worden uitgeoefend door officieren van gezondheid der Zeemacht, die beschikbaar zijn, geassisteerd door ziekenverplegers der Marine, aangevuld door ziekenverplegers uit de zeemilitie.

De 4 benodigde officieren van administratie zijn beschikbaar, zoodat ook voor deze categorie van officieren geen uitbreiding der formatie nodig is. Voor de overname van de kustversterkingen door de Marine is verder eene uitbreiding van sommige qualiteiten beneden den rang van officier nodig om over een voldoende sterk personeel te kunnen beschikken. Zoo zullen een drietal machinisten en een zestal stokers nodig zijn waarvan bij de Marine op het oogenblik geen overcompleet bestaat.

Tegen vermeerdering van het aantal onderofficieren en korporaals bestaat geen bezwaar, daar deze in betrekkelijk korten tijd kunnen gevormd worden uit de matrozen door de gelegenheid tot bevordering, welke thans in verband met de vacatures beperkt is, tijdelijk wijder open te stellen, gepaard met vermeerderde aanneming van matrozen.

Ten slotte zal het aantal kanonnières moeten worden vermeerderd; op 1 Januari 1909 was een overcompleet aan kanonnières van 98, zoodat voor eene volledige bezetting der kustfronten nog nodig zijn 185 kanonnières, wordende tevens een aantal van 98 matrozen nodig geacht om de overcomplete kanonnières, die voor de forten bestemd zijn, op de vloot te vervangen.

Deze uitbreiding is nodig om de kustversterkingen doorlopend met een goed geschoolde kern van vrijwilligers te kunnen bezetten en daardoor in staat te zijn om op de meest bedreigde punten onze kustverdediging voortdurend in gevechtsgereeden toestand te hebben.

Om een overzicht te krijgen van de gevolgen die de bezetting der zeefronten der kustversterkingen door de Marine — voor zoover de bestaande organisatie hiervoor moet worden aangevuld — zal hebben, wat betreft de jaarlijks terugkeerende kosten is hierbij gevoegd als bijlage VII eene globale raming der daaruit voortvloerende vermoedelijke jaarlijksche verhooging van het marine-budget, waarbij wordt opgemerkt dat die raming uitgaat van de veronderstelling dat de geheele overgang zijn beslag zal hebben gekregen.

Tegenover deze verhooging van het marine-budget zal natuurlijk staan eene jaarlijksche verlaging van de oorlogsbegroting.

Volledigheidshalve dient nog in aanmerking genomen te worden dat natuurlijk de uitgaven voor onderhoud der versterkingen en van het artillerie-materieel, benevens die voor de schietoefeningen met het kustgeschut rechtstreeks van de begroting van Oorlog op die van Marine overgaan.

Ten slotte zij nog betreffende het overnemen van de defensieve torpedo's der Landmacht door de Marine het navolgende opgemerkt.

Indien de zeefronten der kustversterkingen geheel door de Marine zijn bezet, is een rationeel gevolg hiervan, aangezien de bewaking en de ontsteking der versperringen van af die zeefronten geschiedt, dat ook het leggen en onderhouden der versperringen in handen der Marine komt. In het aan bijlage III dezer Memorie toegevoegd advies van de Commissie in zake de samenwerking van Land- en Zeemacht d.d. 23 Juli 1906 wordt aangegeven welk personeel der zeemacht toen hiervoor nodig werd geacht.

Het behoeft echter geen nadere uiteenzetting dat de samenwerking van dezen tak van dienst met den mijnendienst der Zeemacht op den duur tot vrij belangrijke besparing moet leiden. Niet alleen toch worden de bevelvoering en de administratie minder kostbaar, maar ook de omstandigheid, dat het personeel der sedert het uitbrengen van bovenbedoeld advies in de sterkte der vloot opgenomen mijnenleggers bij het leggen der vaste versperringen kan worden gebruikt, moet vereenvoudiging en bezuiniging geven.

De in bijlage B van bovengenoemd advies gegeven kostenberekening heeft dan ook voor de tegenwoordige omstandigheden geen waarde meer.

Verder is nog niet onder cijfers te brengen welke vermindering het personeel benodigd voor het leggen der versperringen kan ondergaan, door het beschikbaar zijn van personeel van den mijnendienst.

Met hoeveel officieren, onderofficieren, vrijwilligers en miliciens het aantal dat de Marine thans nodig heeft voor haren torpedo- en mijnendienst, zal moeten worden uitgebreid bij de overname van den Torpedodienst bij de Landmacht, kan, voordat die gezamenlijke dienst geheel is georganiseerd, dan ook nog niet worden opgegeven.

Wel valt met zekerheid te zeggen dat eene belangrijke bezuiniging van personeel daarvan het gevolg zal zijn.

Verder wordt er op gewezen, dat de in het zoeven genoemd advies van de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht voorkomende opgave van den Inspecteur der Artillerie, dat een zeemilicien per jaar kost \pm f 338 en een milicien-torpedist van de Landmacht f 200 op een misverstand moet berusten; waarschijnlijk werd bij de berekening over het hoofd gezien dat de zeemilicien kleeding en nachtleger zelf betaalt, en de milicien van de landmacht niet. De kosten van een zeemilicien bedragen \pm f 226 per jaar, gerekend op een diensttijd van $8\frac{1}{2}$ maand, tegen \pm f 201 voor den milicien aan de artillerie over hetzelfde tijdvak.

Voor het leggen van de torpedo-versperringen wordt thans ge-

urende den tijd dat de volledige lichte miliciens niet in oefening is, beschikt over het blijvend gedeelte, hetgeen echter zoo klein mogelijk is gehouden. Hieruit volgt dat indien bij dreigend oorlogsgevaar slechts weinig tijd vòòr de mobilisatie beschikbaar is, mede in verband met het gering aantal vrijwilligers bij de Landmacht, de versperringen slechts gedeeltelijk vòòr de mobilisatie gereed zullen komen. Echter is het juist dan dringend noodig dat de versperringen *volledig* gelegd zijn, wat alleen kan plaats vinden indien — tenzij op de een of andere wijze het aantal steeds beschikbare miliciens sterk wordt vermeerderd — de daartoe noodige vrijwilligers beschikbaar zijn, hetgeen thans niet het geval is.

Aan de tegenwoordige regeling is het nadeel verbonden, dat om over een voldoende blijvend gedeelte te kunnen beschikken, de lichte miliciens-torpedist veel grooter moet zijn, dan noodig is voor de diensten, die na de mobilisatie van hen zullen worden geleverd.

Voorts mag niet worden voorbij gezien dat in de toekomst ook het aantal vaartuigen, dat voor het leggen der torpedoversperringen afzonderlijk in voorraad moet worden gehouden zeker vermindering zal kunnen ondergaan, omdat de Marine voor andere diensten reeds over soortgelijke vaartuigen beschikt.

Overigens zij verwezen naar de argumenten, die door de minderheid der Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht in het meergenoemd advies van 23 Juli 1906

n°. 79 worden aangevoerd met welke argumenten de beide eerstondergeteekenden zich vereenigen.

De Minister van Marine,
J. WENTHOLT.

De Minister van Oorlog,
W. COOL.

De Minister van Financiën,
KOLKMAN.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

De Minister van Justitie,
E. R. H. REGOUT.

De Minister van Waterstaat,
L. H. W. REGOUT.

BIJLAGEN behorende bij de Memorie van Toelichting van het wetsontwerp tot instelling van een fonds ter verbetering van de kustverdediging.

- Bijlage I. Afschrift van het wetsontwerp tot instelling van een fonds tot spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam met Memorie van Toelichting.
- „ II. Financieel overzicht van de aflossing enz.
- „ III. Advies van de Iste afdeeling van den Raad van Defensie met twee daarbij behorende nota's; zoodat het advies van de Commissie inzake de samenwerking van land- en zeemacht dd. 23 Juli 1906 n°. 79 en het gezamenlijk schrijven van den inspecteur-generaal der artillerie, den chef van den generalen staf, den inspecteur der genie en den chef van den marinestaf dd. 26 November 1908 (dit laatste stuk blijft geheim).

- Bijlage IV. Overzicht van het personeel der landmacht, dat in de bestaande verdedigingswerken, zooals ze thans zijn bewapend en ingericht, voor het bezetten der kustfronten noodig is.
- „ V. Als boven bij de bezetting door marinepersoneel.
- „ VI. Als V doch in tijd van vrede.
- „ VII. Globale raming der vermoedelijke jaarlijksche verhooging van het marinebudget als gevolg van de bezetting van de zeefronten der kustversterkingen door de marine voor zoover de bestaande organisatie van het personeel hiervoor moet worden uitgebreid.